This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Vertegenwoordiging in het grenzenland: de vermeende loyaliteiten van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen[1]

Sara de Jong en Eline Severs

Inleiding

Wanneer politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen[2] hun intrede in de politiek doen, blijft hun identiteit zelden onbesproken. Aan de ene kant wordt hun aanwezigheid vaak beschouwd als een teken van succes in de strijd om erkenning van etnisch-culturele minderheden. Deze perceptie gaat vaak ook gepaard met hooggespannen verwachtingen over de impact van hun aanwezigheid op de politieke participatie van minderheden en de inclusie van nieuwe thematieken in besluitvorming. Aan de andere kant ontlokt de intrede van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen vaak ook discussies over hun competenties, de rechtmatigheid van hun aanwezigheid, en hun vermeende loyaliteiten ten aanzien van zowel minderheids- als meerderheidsgroepen.

Een duidelijk voorbeeld hiervan vormt de vrees voor etnisch stemmen, of de angst dat minderheidsgroepen hun politieke stem zouden laten afhangen van identitaire redenen eerder dan ideologische.[3] Dergelijk stemgedrag zou polarisering tussen sociale groepen kunnen vergroten en cliëntelisme bevorderen; wat de behartiging van het algemeen belang in het gedrang brengt. Een ander voorbeeld vormt de zogenaamde 'alibi-Ali' of 'knuffelallochtoon' die, naar analogie van de 'excuustruus', wordt gepercipieerd als een louter symbolisch baken dat het partijen mogelijk maakt om zichzelf een divers imago toe te dichten. Het gebruik van deze labels betwist de reële politieke competenties van vertegenwoordigers en stelt hun geringe invloed binnen hun partijen aan de kaak.

Het feit dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen zowel behoren tot een etnisch-culturele minderheid én deel uitmaken van het doorgaans als wit begrepen politieke establishment zorgt ervoor dat hun politieke loyaliteiten vaker in twijfel worden getrokken dan bij politici die behoren tot de dominante cultuur of socio-demografische groep. In het licht van dit gegeven mag het niet verwonderen dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen vaak

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

verzuchten dat hun politieke activiteiten en niet hun identiteit centraal zouden moeten staan (Fennema et al., 2000).

Zonder aan deze gefundeerde wens af te willen doen, nemen we in dit essay de terugkerende discussies over de authenticiteit en vermeende (dis)loyaliteiten van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen onder de loep. In dit essay gaan we dieper in op de controverse die hun aanwezigheid in de politiek uitlokt en reflecteren we over de betekenis van dit fenomeen. We staan daarbij stil bij de uitbreiding van labels die gebruikt worden om de vermeende (dis)loyaliteiten van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen te beschrijven.

De labels 'alibi-Ali' en 'knuffelallochtoon' (ook 'troetelallochtoon') weerspiegelen de tijdgeest waarin de eerste politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen hun intrede maakten in de Nederlandse en Vlaamse politiek. De jaren negentig werden gekenmerkt door een zeker optimisme ten aanzien van multiculturalisme en de mogelijkheden tot samenleven in diversiteit. Doordat linkse partijen actief kandidaten rekruteerden uit etnisch-culturele minderheden, kwamen ze vaak op nationale partijlijsten met weinig tot geen voorafgaande politieke ervaring. Zoals het label 'knuffelallochtoon' weergeeft, waren deze kandidaten ook slechts gematigd 'anders' en liepen ze veelal in de pas. Hierdoor werd hun opname in de politiek niet beschouwd als een reële acceptatie van de 'andere' als gelijke, maar als een soort incorporatie van wat als veilig 'anders' of exotisch werd beschouwd (*cf.* hooks, 1992).

Ondertussen kan de aanwezigheid van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen in onze parlementen niet langer gezien worden als een nieuwigheid. Hun aantal nam sinds het einde van de jaren 1990 in belangrijke mate toe en ook hun ideologisch profiel diversifieerde in belangrijke mate. Hun aanwezigheid in centrumrechtse en rechts-liberale partijen zorgt ervoor dat ze niet langer als een exponent kunnen worden beschouwd van het zogenaamd linkse pleidooi voor multiculturalisme. Toch blijft hun aanwezigheid in de politiek voer voor controverse. Dat toont zich in de creatie van nieuwe labels. Naast het blijvende gebruik van spotnamen, zoals de 'alibi-Ali' en 'knuffel-Turk', maakten twee nieuwe labels hun intrede: de 'Nederland-hater', respectievelijk, de 'ex-allochtoon'. Zoals de controverse rond Sylvana Simons, de Nederlandse televisiepresentatrice die in 2017 kandideerde voor de Tweede-Kamerverkiezingen, aantoont, wordt de term 'Nederland-hater' gebruikt voor politici die zich kritisch tegen het witte dominante bestel durven uit te spreken en de praktijken en waarden ervan in twijfel trekken. Het label 'ex-allochtoon' wordt dan weer vaker toegedicht aan politici die zich de meerderheidscultuur zo eigen hebben gemaakt dat ze niet langer als 'vreemd' worden beschouwd.

Wat deze labels gemeen hebben, is dat ze niet alleen de loyaliteiten van politici ter discussie stellen, maar ook de relaties tussen meerderheids- en minderheidsgemeenschap op een specifieke manier invullen. Hoewel de labels 'alibi-Ali' en 'knuffelallochtoon' de machtsongelijkheid tussen beide gemeenschappen beklemtoonden, beschouwden ze die wel als fundamenteel compatibel met elkaar en als deels overlappend. De labels 'ex-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

allochtoon' en 'Nederland-hater' leggen daarentegen de klemtoon op de transitie van politici van de ene gemeenschap naar de andere en conceptualiseren die als eerder afzonderlijke entiteiten. De controverse die de aanwezigheid van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen uitlokt, kan daarom niet worden gereduceerd tot hun (gepercipieerde) competenties, maar moet worden begrepen als een uiting van een onderliggende strijd om de relaties tussen meerderheids- en minderheidsgroepen te definiëren.

In deze bijdrage ontwikkelen we dit argument verder. We steunen daarbij op twee theoretische kaders. Nirmal Puwars (2004) concept *space invaders* helpt ons begrijpen dat de aanwezigheid van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen, als *bodies out of place*, systematisch aanleiding geeft tot een verhoogde waakzaamheid. Het concept van de *cultural broker* verduidelijkt, vervolgens, waarom politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen zo vatbaar zijn voor aantijgingen van (dis)loyaliteit: hoewel hun kennis van diverse culturele repertoires hen positioneert als bemiddelaar tussen gemeenschappen, maakt hun culturele hybriditeit hen ook vatbaar voor beschuldigingen van partijdigheid. Samen helpen deze concepten ons begrijpen dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen een imaginair grenzenland evoceren ('insider-autochtoon' en 'outsider-allochtoon'). Dit inzicht, zo stellen we, is cruciaal voor verdere studies: het legt het complexe machtsveld bloot waarin politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen zich moeten handhaven, en conceptualiseert goede vertegenwoordigers als vertegenwoordigers die het arbitraire karakter aanvechten van de grenzen die routineus tussen groepen worden opgetrokken.

We ontwikkelen ons argument in een aantal secties. We schetsen eerst de context waarin de diverse identitaire labels hun opgang maakten en lichten de betekenis van deze labels meer omstandig toe. Vervolgens presenteren we de twee conceptuele kaders die ons helpen de controverse rond etnisch-culturele minderheden te begrijpen: de *space invader* en de *broker*. Uiteindelijk verplaatsen we onze aandacht naar twee concrete voorbeelden van zogenaamde 'ex-allochtonen' en 'Nederland-haters'. We doen dat om te laten zien dat de manier waarop politici zich positioneren ten opzichte van deze vertogen een belangrijke invloed heeft op de manier waarop machtsrelaties tussen sociale groepen worden ge(her)definieerd.

Jaren negentig: diversifiëring van de politiek

Controverses over de betekenis, rol en functie van politici uit etnisch-culturele minderheden gaan terug tot de eerste intrede van deze politici. Deze ontwikkeling werd in belangrijke mate bespoedigd door de uitbreiding van het zogenaamde 'allochtone' electoraat en de daarmee gepaard gaande partijpolitieke competitie voor deze 'nieuwe' kiezer. In 1985 stimuleerde het openen van gemeentelijk stemrecht voor alle inwoners, ongeacht hun nationaliteit (vooral linkse) partijen tot het opnemen van kandidaten uit etnisch-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

culturele minderheidsgroepen op hun verkiezingslijsten (Fennema et al., 2000; Ensel, 2003). Voor 1985 werd er veeleer van uitgegaan dat zogenaamde autochtone politici konden aantreden als 'zaakwaarnemers' voor minderheidsgroepen; mede omdat minderheidsgroepen zelf als onmondig werden beschouwd (Hoogenboom & Scholten, 2008). Ook op het niveau van nationale verkiezingen won de zogenaamde 'allochtone' stem aan relevantie en werd er steeds meer aandacht besteed aan de manier waarop het 'allochtone' kiespubliek de verkiezingsuitslagen zou kunnen beïnvloeden (Tillie, 2006, p. 12).

In België gebeurde de intrede van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen eveneens via linkse partijen. De opkomst van deze politici viel er in de jaren 1990 samen met een verjonging en vervrouwelijking binnen sociaaldemocratische partijen. De rekrutering van kandidaten uit etnisch-culturele minderheidsgroepen werd in deze periode bespoedigd door het Europese Verdrag van Maastricht (1993) dat gemeentelijk stemrecht toekende aan burgers afkomstig uit zowel andere Europese lidstaten (1998; verkiezingsjaar 2000) als landen buiten de Europese Unie (2001; verkiezingsjaar 2006). Ook de versoepeling van de naturalisatieprocedures (de zogenaamde snel-Belgwet uit 2000), en de hiermee gepaard gaande uitbreiding van het 'allochtone' kiespubliek, bestendigde de zoektocht naar kandidaten die het electorale bereik van partijen konden helpen vergroten. Als gevolg ontstond al snel de perceptie dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen vooral dienstdeden als stemmenronselaars.

Deze perceptie werd versterkt doordat vele verkozenen een sterke inbedding in hun politieke partijen ontbeerden en eerder licht wogen op het beleid uitgezet door hun partijen. Hun aanwezigheid ging dan ook veelal gepaard met een gebrek aan reële koerswijzigingen. Hoewel er ruimte werd geboden aan kandidaten uit etnisch-culturele minderheidsgroepen, ontmoedigden partijen de vorming van zogenaamd 'allochtone' pressiegroepen in de partijwerking. De selectie van kandidaten uit etnisch-culturele minderheidsgroepen bleef dan ook in handen van een, overwegend witte, mannelijke en hoger opgeleide, partijelite (Ensel, 2003). Etnisch-culturele verschillen werden wel erkend, maar niet gepolitiseerd en reële emancipatiebevorderende thema's veelal vermeden (Hilhorst, 1998; Loobuyck, 2001). Hoewel er een aantal pogingen werden ondernomen om migranten, minderheids- of 'zwarte' partijen op te zetten, kwamen die niet van de grond (bv. Zwart Beraad in de Amsterdamse Bijlmer) of scoorden ze electoraal onvoldoende (bv. MERCI in Brussel, Lijst Isçi in Utrecht, en in Den Haag partijen Demir en de Multi-culturele Partij '98) (Van der Hoek, 1998; Fennema et al., 2000).

Het gebrek aan eigen draagvlak van de eerste parlementsleden uit etnisch-culturele minderheidsgroepen ondermijnde hun onafhankelijkheid ten aanzien van de partij. John Lilipaly, het eerste Nederlandse Kamerlid van vreemde herkomst (1986, PvdA), stelde hierover: 'Ze komen te gemakkelijk op de lijst. Dan vallen ze tegen en worden ze na vier jaar weer vervangen' (Hilhorst, 1998). In een meer recent interview wijst ook Meyrem Almaci, de voorzitster van de Belgische partij Groen!,

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

op de inwisselbaarheid van deze pioniers. Volgens haar ondermijnde het gebrek aan een eigen achterban en sterke inbedding in de partij het zelfvertrouwen van deze politici, en daarmee ook hun capaciteiten om effectief vernieuwing te realiseren (Bendadi & Poulain, 2012). Als gevolg hiervan werden politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen gereduceerd tot een soort symbolisch baken dat partijen in staat stelde om zich een progressief imago aan te meten zonder dat ze daarvoor reële veranderingen in de relaties met etnisch-culturele minderheden moesten aanbrengen.

Vanaf 2000: verharding en mondigheid

Vanaf midden jaren 2000 onderging deze perceptie belangrijke wijzigingen. Waar politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen oorspronkelijk hun intrede maakten via sociaaldemocratische partijen, bevinden ze zich nu verspreid langs het politieke spectrum. Deze ideologische diversifiëring ontkracht de opvatting dat de 'allochtone' gemeenschap een homogeen blok vormt met eenduidige belangen, en bracht een diversifiëring van vertegenwoordigende stijlen. Bovendien veranderde ook het politieke klimaat in belangrijke mate. Op hetzelfde moment dat het optimisme in multiculturalisme een belangrijke knauw kreeg, stond ook een meer assertieve generatie politici op die steeds vaker de traditionele opdeling 'allochtoon-autochtoon' in twijfel trekt.

Rond de eeuwwissel werd het klassieke doelgroepenbeleid dat Nederland en Vlaanderen uittekenden steeds meer ter discussie gesteld. Eerder werden etnisch-culturele minderheidsgroepen naar analogie van andere achtergestelde groepen betrokken in een overkoepelend beleid gericht op het realiseren van gelijke kansen. Dit beleid dat eind jaren tachtig werd ingezet, was erop gericht om structureel benadeelde sociale groepen beter te integreren in de maatschappij, met behoud van hun unieke sociale identiteit. Vanaf de jaren 2000 ruimt deze politiek van accommodatie echter baan voor een hernieuwde klemtoon op assimilatie en nationale identiteit. In overeenstemming met een breder Europees discours van *gefaald multiculturalisme* werd beargumenteerd dat erkenning en accommodatie van etnisch-culturele minderheidsgroepen had geleid tot een socio-economische en culturele segregatie en getto-isering.

Het gepercipieerde gebrek aan integratie en het wantrouwen tegenover de islamitische 'anderen' werd finaal versterkt door de terroristische aanslagen in Amerika (2001). Deze gewijzigde houding ten aanzien van integratie uitte zich, onder meer, in een verstrenging van migratie- en naturalisatiewetgeving. Reflecterend over deze verschuivingen in het integratiebeleid stellen Hoogenboom en Scholten (2008, p. 121):

> Van migranten, die lange tijd werden gestimuleerd hun (veronderstelde) identiteit te koesteren en als collectiviteit naar voren te treden, wordt nu gevraagd zich te gedragen als hun autochtone landgenoten, als autonome burgers die zich los hebben gemaakt van groepsbanden.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Deze verharding van het integratiebeleid viel samen met de opkomst van een generatie politici die, op een actievere wijze dan haar voorgangers, zelf invulling gaf aan haar mandaat. Deze assertiviteit kan worden toegewezen aan een aantal factoren: de sterkere deelname van zogenaamd tweede- en derdegeneratiemigranten aan hoger onderwijs, het toenemend aantal voorkeurstemmen dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen behaalden, en het feit dat politici steeds vaker het parlement betraden met voorafgaande politieke ervaring.

In België gaf de oprichting van de Arabisch Europese Liga (AEL) mee uitdrukking aan de ontvoogding van etnisch-culturele minderheidsgroepen. Het AEL, opgericht in 2000, klaagde niet alleen het (latente) racisme en de structurele achterstelling van minderheidsgroepen aan, maar formuleerde ook een eis voor een gelijk burgerschap. In een opiniestuk, geschreven naar aanleiding van een rechtszaak tegen leden van het AEL en hun vermeende betrokkenheid bij gewelddadige antiracismeprotesten, reflecteren een aantal academici en opiniemakers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen over de rol van het AEL in hun ontvoogdingsstrijd. In het opiniestuk 'Wij behoren tot de AEL-generatie' (Fadil et al., 2008) presenteren de ondertekenaars zich als een:

> [...] generatie die niet langer als een 'te integreren' doelgroep wil worden gezien, die het statuut van 'allochtoon' krachtdadig verwerpt, en zich als volwaardig en onvervreemdbaar onderdeel, als burger van deze samenleving inschrijft.

Kenmerkend voor deze nieuwe generatie politici is de manier waarop ze de tweedeling 'allochtoon – autochtoon' op de schop neemt. Dit begrippenpaar reduceert de identiteit van burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen tot hun 'anders' zijn, miskent de hybride identiteit van minderheden, en stelt hun lidmaatschap aan de Belgische, respectievelijk, Nederlandse maatschappij ter discussie. De herhaaldelijke klemtoon op het 'anders' zijn van burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen maakt het ook moeilijker voor hen om medezeggenschap te verkrijgen in maatschappelijke debatten, zeker wanneer die de 'doelgroep' overstijgt (*cf.* Severs, 2015).

De 'Nederland-hater' en de 'ex-allochtoon'

Tegen de achtergrond van deze politiek van diversifiëring en verharding ontstaan twee nieuwe grote identitaire labels; de 'ex-allochtoon' en de 'Nederland-hater'. Toen de Vlaams-nationalistische politica Zuhal Demir (N-VA) in 2014 door *Knack magazine* op een lijst van meest invloedrijke allochtonen werd geplaatst, reageerde ze in een opiniestuk over de gemengde gevoelens die deze nominatie bij haar losmaakten. Hoewel de nominatie als compliment opgevat kon worden, wilde ze niet graag 'allochtoon' genoemd te worden. Voor Demir (2014) houdt het label 'allochtoon' namelijk verband met negativisme en cultiveert het een misplaatst 'wij-zij denken waarbij "wij" een soort belangengemeenschap van de allochtonen

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

zouden moeten zijn'. Om dit soort denken te overstijgen, stelt Demir voor haar een 'ex-allochtoon' te noemen. Demirs meer recente aankondiging een procedure te starten om afstand te doen van haar Turkse (dubbele) nationaliteit, zet haar identificatie met de Vlaamse gemeenschap kracht bij. In haar bijgevoegde toelichting stelt Demir zich niet langer te herkennen in 'het land waarin mijn ouders zijn opgegroeid' (Wauters et al., 2017).

Op een soortgelijke manier presenteerde de Nederlandse Ayaan Hirsi Ali zich als een 'ex-moslima'. Hirsi Ali, die als Somalische vluchteling naar Nederland was gekomen, stapte in 2002 van de linkse Partij van de Arbeid (PvdA) over naar de rechtse Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD). Haar zelfidentificatie als 'ex-moslima' zette niet alleen haar kritiek op de islam kracht bij maar onderstreepte ook haar omarming van de Nederlandse identiteit. Hierover stellen de Leeuw en van Wichelen (2005, p. 50):

> De gemediatiseerde constructies van het zelf als Ander en als 'één van ons', hoewel ogenschijnlijk paradoxaal, hebben het haar mogelijk gemaakt om dé politieke beroemdheid na Pim Fortuyn te worden. […] De schijnbare logica die uit deze constructies voortvloeit is namelijk de lineaire ontwikkeling van de ultieme Ander naar 'één van ons'. Dit wordt op verschillende manieren gereflecteerd en geprojecteerd: […] van gelovige naar niet-gelovige; van linkse PvdA-er naar liberaal-rechtse VVD-er.

Hoewel het label 'ex-allochtoon' vrijwel uitsluitend wordt gehanteerd door leden van centrumrechtse partijen (omdat het strookt met de verkozen politiek van assimilatie), halen ook linkse politici aan het label van 'allochtone politicus/-a' als beperkend te ervaren (Fennema et al., 2000). Zo beschouwt Meyrem Almaci van de Belgische partij Groen! het als een mooi compliment wanneer burgers haar niet langer reduceren tot haar etnische herkomst. 'Dan heb je je doel bereikt', zo stelt Almaci. 'Niet omdat die achtergrond niet belangrijk is, integendeel. Wel omdat ik fier ben op mijn eigenheid, in al haar verscheidenheid, is het een overwinning wanneer mensen een specifieke connotatie overstijgen' (Vandamme, 2015).

Het mag niet verbazen dat het label 'ex-allochtoon' in de publieke opinie overwegend positief wordt onthaald: het label getuigt van aanvaarding van de Nederlandse, respectievelijk, Vlaamse waarden en onderstreept de gelijkenis van politici met het – nog steeds overwegend witte – politieke establishment. Wanneer politici verder gaan en ook de machtsdynamieken problematiseren die ten grondslag liggen aan de dichotomie 'allochtoon-autochtoon' wordt hun oproep om voorbij het label 'allochtoon' te denken echter vaak minder positief onthaald.

Een goede illustratie hiervan vormt de Nederlandse Sylvana Simons, ooit razend populair als presentatrice bij de muziekzender TMF, vandaag verguisd als 'Nederland-hater'. Simons verwierf deze weinig fortuinlijke titel als gevolg van haar kritiek op Zwarte Piet, haar interventies in de Nederlandse media waarbij ze (la-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

tent) racisme aanklaagde en haar politieke ambities voor een gelijker, divers Nederland. In reactie op haar uitgesproken stem werd een Facebookpagina 'Sylvana Simons uitzwaaien' opgericht: 'Alles wat door Nederlanders is gemaakt, of wat een traditie is, dat haat Mevrouw Simons,' stelde de oprichter van de pagina, 'dus bij deze hebben wij jou niet meer nodig in Nederland, ondankbaar persoon' (Esajas, 2016).

De pagina verwierf niet minder dan 40.000 steunbetuigingen. Ook Simons' kandidaatstelling voor de partij DENK, een afsplitsing van de PvdA die actief inzet op gelijk burgerschap, ontlokte commentaren die Simons neerzetten als ontrouwe, niet-geïntegreerde 'andere'. In mei 2017 werden niet minder dan twintig mensen door de rechtbank veroordeeld voor opruiing, bedreiging, belediging en discriminatie als reactie op Simons' verkiezingscampagne (TPO, 2017).

De kritieken op politici, zoals Simons, die de wens uitdrukken om als gelijkwaardige gesprekspartner te participeren in maatschappelijke debatten tonen aan dat de mondige 'allochtoon' niet zonder meer aanvaard wordt. Het label 'Nederland-hater' schakelt kritiek gelijk met haat of rancune en zet kritische politici weg als ondankbaar. Deze portrettering bevestigt het bestaan van de traditionele opdeling tussen 'gastland' en 'gast' en het principe dat, net zoals bij een diner, de gastvrijheid waarmee gasten bejegend wordt conditioneel is aan het respect dat zij betuigen voor de huisregels (Severs, 2015, p. 137).

Indringers en grenscontrole: over sociale en symbolische grenzen

Nirmal Puwar (2004) introduceerde in haar onderzoek naar etnische minderheden in de Britse politieke instellingen, het begrip *space invader* (indringer in de (openbare) ruimte) om hun positie te beschrijven. Met dit concept bekritiseert Puwar de aanname dat de aanwezigheid van minderheden in politieke instellingen zonder meer een doorbraak betekent in termen van gelijkheid en rechtvaardigheid. Een dergelijke aanname is problematisch omdat het etnisch-culturele minderheden reduceert tot homogene entiteiten wier belangen eenduidig behartigd kunnen worden door politici die op hen lijken (Puwar, 2004, p. 149). Belangrijker nog, zo stelt Puwar, is dat een dergelijke aanname voorbijgaat aan het feit dat inclusie niet noodzakelijk gestoeld is op een transformatie, laat staan een ontmanteling, van de onderliggende machtsstructuren.

De inclusie van etnisch-culturele minderheden in de politiek doet dan ook niets af aan het feit dat bepaalde maatschappelijke groepen (i.e. hoger opgeleide, blanke, heteroseksuele mannen) als de natuurlijke bezetters van deze instellingen worden beschouwd. Het resultaat van deze historische erfenis is niet alleen dat het uiterlijk en het gedrag van 'nieuwkomers' wordt afgewogen aan normen en standaarden die ze niet mee bepaald hebben maar ook dat ze, boven alles, beschouwd worden als indringers. Doordat (blanke, masculiene, heteroseksuele) lichamen beschouwd worden als de norm,

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

worden diverse lichamen automatisch beschouwd als zijnde 'out of place'.

Dat verklaart waarom de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden (maar ook andere 'anderen', zoals vrouwen, jongeren of LGBTQI) in de politiek tot een opgevoerde vorm van waakzaamheid leidt: hun aanwezigheid in een positie waarin ze niet geacht worden zich te bevinden, lokt ongemak uit. Het wekt vragen op over de soort omstandigheden waaronder we bereid zijn hen te aanvaarden. Omdat ze vreemd zijn, wordt ook niet zelden hun politieke competentie in twijfel getrokken (Puwar, 2004, p. 11). Dat zien we weerspiegeld in de labels 'alibi-Ali', 'knuffelallochtoon' en 'Nederland-hater'.

Puwars werk helpt ons begrijpen waarom de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden in onze centrale politieke instellingen zo vaak controverse uitlokt. Het idee dat politieke instellingen moeten worden opgevat als territoria of ruimtes die ingericht en bestuurd worden volgens de (informele) standaarden van een dominante groep helpt ons ook beter te begrijpen welke impact politici uit etnisch-culturele minderheden zelf kunnen uitoefenen op het (her)tekenen van machtsrelaties tussen sociale groepen. Als *space invaders* fungeren deze politici als een soort grenspost: terwijl hun intrede in het parlement blijk geeft van de permeabiliteit van *sociale* grenzen, herbevestigt hun *outsider-insider*-positie het bestaan van *symbolische* grenzen tussen sociale groepen. Hierdoor draagt hun aanwezigheid automatisch bij tot maatschappelijke processen die de relaties tussen sociale groepen (her)definiëren.

Vooraleer we onze argumentatie verder uitwerken, is het belangrijk verder stil te staan bij de betekenis van sociale en symbolische grenzen. *Sociale* grenzen kunnen het beste begrepen worden als objectieve sociale verschillen in termen van ongelijke toegang tot (materiële en immateriele) middelen en opportuniteiten. Deze verschillen weerspiegelen zich vaak ook in diverse gedragingen, waaronder ongelijke politieke participatie. *Symbolische* grenzen zijn, daarentegen, conceptuele onderscheiden die worden gemaakt om objecten, mensen, praktijken, en zelfs tijdsperiodes en regio's, te categoriseren. Deze conceptuele onderscheiden weerspiegelen onze pogingen om greep te krijgen op de werkelijkheid en weerspiegelen, in deze zin, strijd over de interpretatie van bepaalde situaties (Lamont & Molnar, 2002, pp. 168-169). Denk, bijvoorbeeld, aan de manier waarop het Westen wordt gedefinieerd in referentie tot een niet-westerse, islamitische 'andere'.

Het verschil tussen sociale en symbolische grenzen mag duidelijk zijn: terwijl sociale grenzen zich manifesteren als groeperingen van individuen (mannen, etnisch-culturele minderheden, LGBTQI etc.), bestaan symbolische grenzen louter op het intersubjectieve niveau of voor zover ze gedeeld worden door individuen. Het bestaan van symbolische grenzen is echter minstens even belangrijk. Wanneer symbolische grenzen breed gedragen worden, kunnen ze een restrictief karakter aannemen en sociale opportuniteiten structureren. In dit opzicht worden symbolische grenzen vaak als een noodzakelijke (maar in zichzelf onvoldoende)

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

oorzaak van sociale grenzen beschouwd (Lamont & Molnar, 2002, p. 169).

Het feit dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen als 'insider-outsider' het symbolische grenzenland zichtbaar maken en debat faciliteren,[4] is de reden waarom ze een cruciale rol kunnen vervullen bij het promoten van gelijkheid tussen sociale groepen. Hoewel het niet uitdrukkelijk tot de taak of ethische verantwoordelijkheid van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen behoort, plaatst het symbolische grenzenland dat hun aanwezigheid oproept hen in een uitgelezen positie om machtsrelaties ten goede te keren. Er bestaan echter geen zekerheden. Of, zoals Puwar (2004, p. 146) stelt: 'whilst their movement into elite positions disrupts traditional boundaries, old boundaries can be reintroduced within the parameters of these spaces'. De manier waarop politici appelleren aan het symbolische grenzenland kan, met andere woorden, zowel een subversief karakter hebben als bestaande vormen van onderschikking bestendigen.

Bruggenbouwers en brokers: over (dis)loyaliteit en verraad

Puwars concept van de *space invader* helpt ons begrijpen waarom politici van etnisch-culturele minderheidsgroepen controverse ontlokken. Dit concept biedt ons echter weinig inzicht in de redenen waarom deze politici zo vaak ten prooi vallen aan beschuldiging van verraad. Zowel de oudere labels 'knuffelallochtoon' als de meer recente labels 'ex-allochtoon' en 'Nederland-hater' evoceren meer dan alleen wantrouwen: ze signaleren een gebrek aan authenticiteit of verraad aan de eigen dan wel de meerderheidsgroep in de samenleving. Om hier verder inzicht in te bieden, wenden we ons tot de literatuur rond culturele *brokers*. Deze literatuur helpt ons begrijpen dat de kwetsbaarheid voor beschuldigingen van disloyaliteit besloten ligt in de functie van bruggenbouwer en bemiddelaar die politici uit minderheidsgroepen (impliciet) wordt toegedicht. In andere woorden, het gaat niet alleen om hun aanwezigheid op vreemd terrein, maar om het feit dat hun aanwezigheid geacht wordt een bepaald doel te onderschrijven.

Aan burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen wordt, zowel in de politiek als in sociale welzijnsprojecten, vaak de functie van bemiddelaars, tussenpersonen of *brokers* toegedicht (de Jong, 2015). Fennema et al. (2000, p. 4) stellen, bijvoorbeeld: 'Etnische elites achten wij van grote betekenis voor het functioneren van de multiculturele democratie, omdat zij cultuurverschillen kunnen overbruggen of juist onoverbrugbaar maken'. Deze rol vertoont belangrijke gelijkenissen met de *cultural broker* uit het koloniale tijdsperk. Net zoals vandaag zochten koloniale machten en inheemse groepen naar gekwalificeerde tussenpersonen om culturele perspectieven te vertalen, te onderhandelen bij conflicten, en groepsbelangen te vertegenwoordigen (*cf*. Severs & de Jong, 2018).

Cultural brokers werden soms door hun eigen gemeenschap uitgekozen, maar vaak ook geselecteerd door de koloniale machten zelf. Een geliefde *broker* was ie-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

mand die deel bleef uitmaken van de inheemse gemeenschap, maar die ook een uitzondering op diezelfde gemeenschap was in zijn of haar voorbeeldige aanpassing aan de dominante cultuur (de Jong, 2016). Zij moest op de koloniale machthebber lijken, bijvoorbeeld door bekering tot het christendom of het leren van een westerse taal en westers onderwijs, maar tegelijkertijd nog *anders* genoeg zijn om een brugfunctie te kunnen vervullen. Koloniale *brokers* moesten ook een voorbeeldfunctie innemen in hun zogenaamde beschaving. Zo werd Pocahontas naar Engeland uitgenodigd als levend bewijs van het succes van de koloniale missie, die de 'wilde primitieveling' had veranderd in een christelijke vrouw en echtgenote van een blanke man (Robertson, 1996).

Inheemse koloniale *brokers* speelden ook vaak een rol in de rechtvaardiging van beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld door deel uit te maken van het koloniale bestuursorgaan (Lawrence et al., 2006). Net zoals bij hedendaagse politici wekte de sociale mobiliteit van de koloniale culturele *broker* tussen twee ongelijke partijen argwaan op en vormde ze aanleiding voor aantijgingen van disloyaliteit en verraad (Szasz, 1994). La Malinche, een jonge inheemse vrouw die voor de Spaanse generaal Cortés vertaalde en onderhandelde, wordt bijvoorbeeld een centrale rol toegedicht in de ondergang van het inheemse rijk dat Mexico ooit was (Alarcón, 1989). Veel *brokers* die in het koloniale tijdperk leefden bevonden zich na een periode van macht en succes in een situatie waarin zij door beide kanten verguisd werden.

Dit web van historische verwachtingspatronen, gegroeid in een context van ongelijke machtsverhoudingen, vinden we ook terug in de hedendaagse politiek. In de termen 'alibi-Ali' en 'excuusallochtoon' vinden we echo's van de manier waarop de *broker* gebruikt werd om beleid gericht op gemarginaliseerde groepen te rechtvaardigen. Hoewel de VVD kennis had van de onwaarheden die Ayaan Hirsi Ali bij haar asielaanvraag had verteld over haar persoonsgegevens, weerhield dit de VVD er niet van haar in de partij op te nemen: Hirsi Ali's 'lived experiences' hielp het anti-islamvertoog van de partij legitimeren. De voorbeeldigheid van de *broker* herkennen we in het label 'knuffelallochtoon'. Ook zien we het terug bij de ontwikkeling van Ayaan Hirsi Ali, als 'ex-moslima'. Zij was niet alleen een gewilde kandidate voor de VVD omdat ze het westerse liberale atheïstische ideaal benaderde, maar ook omdat haar symbolische reis van een islamitische naar een westerse wereld een voorbeeldfunctie voor andere moslimvrouwen toegeschreven kreeg (zie verder de Jong, 2016).

De manier waarop de inheemse koloniale *broker* geacht werd zich te identificeren en te disidentificeren met twee sociale groepen die tegenover elkaar staan, vinden we terug in de 'ex-allochtoon': die distantieert zich door haar eigen succes van de groep 'allochtonen' (Fathi, 2014). Etnische minderheden kunnen het gevoel hebben dat ze van de 'alibi-Ali' en de 'knuffelallochtoon' niet veel kunnen verwachten omdat die eerder de belangen van het establishment dan van hen vertegenwoordigd. De 'Nederland-hater' wordt ten slotte door haar kritiek op structurele ongelijkheden als niet loyaal tegenover de dominante samenleving neergezet. In

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

deze figuur zien we ook het patroon van verguizing van de *broker* na een periode van succes en invloed: 'Nederland-hater' Sylvana Simons was vroeger een geliefde gast in veel praatprogramma's.

De verwachting dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen zullen optreden als *brokers* in een ongelijk machtsveld verklaart ook waarom eenzelfde politicus op eenzelfde moment verguisd én bejubeld kan worden. Een mooi voorbeeld hiervan vormt de Turks-Nederlandse PvdA-politica Nebahat Albayrak. In een krantenartikel dat berichtte over haar snelle opkomst in de Nederlandse politiek (Olgun, 2002), betreurt een vertegenwoordiger van de Turks-Nederlandse gemeenschap dat Albayrak haar 'allochtone' identiteit niet sterker beklemtoont in de Tweede Kamer: 'Als zij zich als Turkse, Islamitische had geprofileerd, had zij meer participatie van allochtonen in de samenleving kunnen bewerkstelligen.' In hetzelfde artikel wordt Albayrak echter door PvdA-politicus Jacques Wallage geprezen omdat ze 'weigerde zich [...] als "huisallochtoon" te laten vertroetelen door de PvdA', en expliciet de hele samenleving (niet alleen de Turks-Nederlandse) wil vertegenwoordigen.

De divergerende verwachtingen ten aanzien van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen is de reden waarom ze zelden goed kunnen doen voor iedereen. Dat wordt krachtig geïllustreerd door een recente uitspraak van Tofik Dibi (2012), voormalig GroenLinks Kamerlid:

> Zwarte politici kampen namelijk veel meer dan andere politici met een stortvloed aan verwachtingen en verwijten. [...] De een vindt je perfect geïntegreerd, de ander ziet je daarom als bounty of infiltrant. De een wil dat je opstaat tegen de PVV, racisme en discriminatie, de ander vindt dat je niets anders doet dan daarmee bezig zijn. Ondertussen is de vraag of je bezig bent met wat jij wil, waar jij in gelooft, met jouw verhaal of dat je slechts figureert in het scenario van een ander?

Dibi's verwijzing naar de rol van figurant geeft uitdrukking aan een gevoel gevolg te moeten geven aan het script of scenario dat anderen voor je hebben uitgetekend.

Grenzenbouwers willens nillens

De combinatie van inzichten uit de literatuur rond *brokerage* en Puwars (2004) werk leert ons echter dat politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen niet moeten worden opgevat als passieve actoren. Net doordat hun aanwezigheid de symbolische grenzen tastbaar maakt die routineus worden getrokken tussen sociale groepen, oefenen hun handelingen, opvattingen en voorkomen een grote impact uit op de manier waarop de relaties tussen sociale groepen worden ge(her)definieerd. Om dat te illustreren, grijpen we graag terug naar de twee politici die in het huidige klimaat het sterkst gelinkt worden aan de labels 'ex-allochtoon' en 'Nederland-hater': namelijk Zuhal Demir en Sylvana Simons.

Zuhal Demir (N-VA) introduceerde niet alleen het label 'ex-allochtoon' in Vlaan-

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

deren. Ze grijpt ook geregeld haar eigen parcours aan als een illustratie van de kansen die burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen in Vlaanderen genieten. 'Yes you can is mijn leuze. Ik heb ook te maken gehad met lichte vormen van discriminatie', stelt Demir (BBD, 2013). 'Maar ik heb doorgezet. En er zijn veel allochtonen die hebben doorgezet en die het gemaakt hebben.' Haar succesverhaal toont, volgens Demir, aan dat burgers uit minderheidsgroepen wel degelijk kansen krijgen en dat het vooral zaak is die te willen grijpen (Plets & Brinckman, 2013). Demir dicht zogenaamd 'allochtone' succesverhalen dan ook een groter emanciperend potentieel toe dan studies die aantonen dat racisme en discriminatie nog niet weggewerkt zijn. Over dat laatste stelt Demir (BBD, 2013):

> Je schiet daar [studies rond ongelijkheid] zo weinig mee op, vind ik. Dit helpt ons geen millimeter vooruit. Het is veel interessanter en meer motiverend voor allochtonen om de succesverhalen te lezen, te lezen over mensen die zich hebben losgemaakt van dat slachtoffergevoel.

Uit haar interventies komt dit slachtoffergevoel naar voren als een belangrijk, zo niet het belangrijkste, obstakel waarmee burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen worden geconfronteerd. 'Ze moeten vertrouwen hebben in zichzelf, geloven in zichzelf. En dan kan het', stelt Demir. 'Er zijn in Vlaanderen geen wetten of decreten die het allochtonen onmogelijk maken om verder te komen in het leven' (BBD, 2013). Ze hekelt de manier waarop 'allochtone' jongeren zich al te gemakkelijk in een slachtofferrol zouden wentelen en te weinig aspiraties zouden koesteren. Ook wanneer Demir erkent dat burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen slachtoffer zijn van stereotypering en discriminatie, legt ze minstens een deel van de verantwoordelijkheid bij de minderheden zelf. Reflecterend over haar jeugd en het gevaar van socio-economische en culturele gettoisering, stelt Demir (Sioen, 2015):

> Mijn vader heeft op een bepaald moment wel de verantwoordelijkheid genomen om in een blanke wijk te gaan wonen. Hij is zich persoonlijk bij de buren gaan voorstellen om het ijs te breken. Want die zagen dat Turks gezin met vijf kinderen ook niet graag komen.

Door burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen voortdurend aan te spreken op hun verantwoordelijkheid, verheft Demir zichzelf van rolmodel tot standaard. Burgers uit minderheidsgroepen moeten niet alleen aspireren (meer) zoals Demir te zijn, zij kunnen ook berispt worden wanneer ze er niet in slagen hun structurele achterstelling te overstijgen. Dat blijkt duidelijk uit Demirs reactie op een studie die aanwijst dat de helft van de Antwerpse werklozen 'allochtoon' is. Volgens Demir is dit gegeven nauw verbonden aan de taal- en schoolachterstand die er bij veel burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen nog is, en moeten 'allochtone' ouders – net zoals de hare – een grotere verantwoordelijkheid nemen bij het ondersteunen van hun kinderen in onderwijs (Verbruggen, 2012).

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Hoewel Demir in interviews te verstaan geeft dat ze er met haar 'helblauwe ogen en bleke tint' 'Vlaamser' uitziet dan haar broers en daardoor minder met discriminatie te maken heeft gehad (Plets & Brinckman, 2013), leidt dat niet tot een erkenning van de sociale verschillen en ongelijke kansen binnen de groep 'allochtonen'. Door vooral de klemtoon te leggen op individuele verantwoordelijkheid leidt Demir bovendien de aandacht af van structurele ongelijkheden in de Vlaamse samenleving. Haar portrettering van de 'allochtone' gemeenschap als te zeer op zichzelf teruggeplooid, bestendigt bovendien het heersende 'wij-zij'-denken dat etnisch-culturele minderheden niet zonder meer erkent als lid van de Vlaamse gemeenschap: 'ik zie toch vooral dat de allochtone gemeenschap nog veel te veel op haar eigen eiland blijft zitten. [...] Je moet ooit de stap eens zetten naar die Vlaamse samenleving' (BBD, 2013).

Sylvana Simons (eerst Denk, later de partij Artikel 1) neemt sinds een aantal jaar een heel andere positie in. Toen Simons tijdens een Nederlands praatprogramma in 2015 kritiek formuleerde op een racistische uitspraak van een van de andere gasten (Esajas, 2016), werd haar ooit zo vanzelfsprekende lidmaatschap aan de Nederlandse samenleving (als populaire presentatrice bij een muziekzender) in twijfel getrokken. Ze verwerd tot een 'Nederland-hater', die verraad pleegde aan het land dat haar juist aan de boezem had gedrukt. In een reactie op de controverse rond haar figuur stelt Simons (De Greef, 2016):

> Niemand was boos toen ik zwarte muziek op de kaart zette. Dat mocht. Maar racisme aanklagen en me bemoeien met de staat van het land waarin ik leef en belastingen betaal, dat lijkt een brug te ver.

Met haar reactie kaart Simons de ongelijke machtsverhoudingen tussen witte, zogenaamd autochtone, burgers en burgers met een minderheidsachtergrond aan. In vergelijking tot de eersten ervaren burgers met een minderheidsachtergrond meer beperkingen bij het formuleren van kritiek op de gang van zaken in politiek en maatschappij. Wanneer zij wijzen op structurele tekortkomingen, zoals racisme, worden ze verweten de zaken niet goed te begrijpen. Dat ondermijnt hun status als gesprekspartner in interculturele dialoog en duidt aan dat hun inspraak voorwaardelijk is aan hun respect voor de bestaande machtsverhoudingen (Severs, 2015, p. 139).

Verwijzend naar de ondergeschikte status van burgers uit etnisch-culturele minderheidsgroepen, vroeg Simons in mei 2016 aan Huberto Tan, een Surinaams-Nederlandse presentator: 'Herken je het gevoel dat er grenzen zijn aan wat je vanuit je Nederlanderschap kunt zeggen?' (Esajas, 2016). In haar media-interventies toont Simons aan te beseffen dat de controverse rond haar figuur verband houdt met de manier waarop zij, als *insider-outsider*, het positieve zelfbeeld van een tolerant, progressief Nederland uit. 'Weet u, ik hou mijn land een spiegel voor en dat kan confronterend zijn. De spiegel krijgt de schuld' (De Greef, 2016).

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

In tegenstelling tot Demir, weigert Simons steevast de voorbeeldfunctie die haar wordt toegedicht. Zo stelde ze in een interview met *De Standaard* (De Greef, 2016):

> Je kunt succesverhalen van mensen niet elke keer gebruiken om te bewijzen dat er geen reden is om te klagen. Dat je toch alle kansen gekregen hebt: zegt iemand dat ooit tegen jou als je kritiek op de overheid hebt?

Zoals het citaat aantoont, neemt Simons aanstoot aan een discours, zoals we het terugvinden bij Demir, waarbij individuele successen aangevoerd worden om het structurele karakter van ongelijkheden te ontkennen. Simons is aandachtig voor het gevaar van instrumentalisering dat in het verleden ook de *cultural broker* te beurt viel. Door de witte journalist te vragen of haar kritieken ooit met soortgelijke argumenten worden gepareerd, legt Simons het arbitraire karakter bloot waarmee er grenzen worden getrokken tussen sociale groepen. Dat doet ze ook wanneer ze stelt dat er niets bijzonders is aan haar kritiek (De Greef, 2016):

> Weet je wat nou echt typisch Nederlands is: klagen en kritiek geven. Dat willen wij ook mogen. Ik wil tegen Zwarte Piet kunnen zijn zonder dat ik moet horen dat ik dood moet. Het is nooit mijn droom geweest om politicus te worden, maar ik verheug er mij wel ontzettend op om het volk te vertegenwoordigen.

Door zichzelf te presenteren als archetypisch Nederlands tekent Simons verzet aan tegen de positie van 'andere' die haar wordt toegedicht en ontmantelt ze, op een krachtige manier, de symbolische grenzen die tussen burgers worden opgetrokken. Ook dwingt ze op deze manier erkenning af voor de politieke eisen van burgers die tot een etnisch-culturele minderheid gerekend worden: die getuigen niet van ondankbaarheid maar zijn uitingen van een politiek bewustzijn en stijl die eigen is aan de Nederlandse burger.

Simons' vertegenwoordigende strategie vertoont belangrijke gelijkenissen met de manier waarop voormalig Amerikaans president Barack Obama reageert op de herhaaldelijke vraag (en kritiek) of hij al dan niet té zwart of té wit is. Tijdens zijn laatste diner met de correspondenten van het Witte Huis stelde hij in zijn toespraak (die traditioneel gekenmerkt wordt door een meer informele toon) het volgende (Washington Post, 2016):

> While in England I did have lunch with Her Majesty the Queen, took in a performance of Shakespeare, hit the links with David Cameron. Just in case anybody is still debating whether I'm 'Black enough'. I think that settles the debate.

Met deze uitspraak daagt Obama de manier uit waarop bepaalde culturele conventies, van toegang hebben tot wereldleiders tot het genieten van Shakespeare, eenduidig verbonden worden met witte identiteiten. De uitspraken van Simons en Obama wijzen daarmee niet alleen op de permeabiliteit van sociale grenzen, maar

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

dagen ook het arbitraire karakter uit dat deze grenzen kenmerkt. Daarmee scheppen zij mogelijkheden voor het herdefinieren van het symbolische en sociale grenzenland.

Conclusie: het grenzenland hertekenen

In deze bijdrage hebben we de spotnamen en discussies die de aanwezigheid van politici uit etnisch-culturele minderheden teweegbrengen centraal gesteld. Politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen getuigen vaak ook zelf over de complexe verwachtingen die hun aanwezigheid in de politiek ontlokt. Hoewel deze discussies een ergerlijke afleiding kunnen zijn voor de politici in kwestie, stellen wij dat dergelijke discussies niet mogen worden beschouwd als *faits divers* of afleiding van de échte politiek. Ze raken, daarentegen, aan het hart van de politiek: ze leggen een symbolisch grenzenland (tussen 'insider-autochtoon' en 'outsider-allochtoon') bloot waarbinnen deze politici zich dienen te positioneren en handhaven. In een tijd waarin extreemrechtse nationalistische partijen opnieuw opmars maken in Europa en waarin politieke partijen van alle richtingen positie innemen met betrekking tot de territoriale grenzen van Europa en de daaraan gelieerde vraagstukken over mobiliteit, identiteit en diversiteit, is aandacht voor dit symbolische grenzenland uiterst relevant.

Wanneer we hedendaagse controverses omtrent de vermeende disloyaliteiten van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen verbinden met de geschiedenis van grensoverschrijders (*space invaders*) en bemiddelaars (*brokers*), wordt duidelijk dat het grenzenland waarin politici uit etnisch-culturele minderheden zich bewegen systematische contouren heeft. Dat is zinvol omdat het, bij de zoektocht naar verklaringen voor de hedendaagse aantijgingen van disloyaliteit, de aandacht verlegt van de individuele competenties en handelingen van vertegenwoordigers naar de ongelijke machtsverhoudingen tussen sociale groepen. Dit inzicht, zo hebben we aangetoond in dit essay, is cruciaal om te begrijpen welke bijdrage politici kunnen leveren aan de vertegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden.

Noten

1. Het onderzoek waar dit essay uit put werd mee mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van de onderzoeksraad van de Vrije Universiteit Brussel (VUB), het VUB Strategisch Onderzoeksprogramma Evaluating Democratic Governance in Europe – EDGE, 2013-2017 (Eline Severs) en het EU Marie Curie Actions Programme, IEF (Grant number 624577), het Catherine van Tussenbroekfonds en de OeAD (Sara de Jong). We wensen Suzanne Dovi, Jane Mansbridge, Susan Bickford, Silvia Erzeel en Laura Jacobs te danken voor hun relevante en uiterst behulpzame opmerkingen bij eerdere versies.

2. In overeenstemming met de in dit essay uitgezette argumentatie verkiezen we het Engelse begrip 'minorit*ised* groups' om naar

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

sociale groepen te verwijzen die hun origine vinden in migratie of onteigening. Dit begrip, dat helaas geen gangbare Nederlandse vertaling heeft (voor een uitzondering zie Rath, 1991), maakt duidelijk dat de grenzen tussen sociale groepen geconstrueerd zijn en dat groepen niet te reduceren zijn tot een soort natuurlijke essentie. Omdat we in dit essay verwijzen naar één specifieke geminoriseerde groep hanteren we de enigszins omstandige term 'etnisch-culturele minderheidsgroepen'. We gebruiken deze term om mensen aan te duiden die niet eenduidig geassocieerd worden met de zogenaamde Nederlandse of Belgische dominante cultuur. Leden van etnisch-culturele minderheidsgroepen kunnen wel, maar hoeven zelf geen eigen migratie-ervaring te hebben. We vinden termen, zoals 'allochtoon' en 'personen met een etnische achtergrond' minder geschikt: de eerste term bestendigt het binaire denken tussen meerderheids- en minderheidscultuur en miskent hybride identiteiten, de tweede term suggeert dat de dominante witte bevolking geen etniciteit zou hebben.

3. Tillie (2006) nuanceert dit fenomeen en haalt aan dat etnisch stemmen veeleer ondergeschikt is aan de ideologische overwegingen van kiezers.

4. Dat de aanwezigheid en positionering van politici uit etnisch-culturele minderheden de symbolische grenzen tussen sociale groepen oproept en de bestendiging, dan wel ontmanteling van deze grenzen faciliteert, betekent niet dat zonder deze politici dit symbolisch grenzenland niet bestaat. Anders gesteld, de aanwezigheid van politici uit etnisch-culturele minderheidsgroepen hebben als effect het symbolisch grenzenland zichtbaar te maken dat anders (vaak) impliciet aanwezig is.

Bibliografie

Alarcón, N. (1989). Traddutora, Traditora: A Paradigmatic Figure of Chicana Feminism. *Cultural Critique, 13,* 57-87.

Bendadi, S. & Poulain, A-S. (2012, 8 september). Meyrem Almaci: 'Alibipolitici veroorzaken kater bij allochtone gemeenschap'. *MO*Mondiaal Nieuws*. http://www.mo.be/artikel/meyrem-almaci-alibipolitici-veroorzaken-kater-bij-allochtone-gemeenschap.

BBD (2013, 28 oktober). Dit helpt ons geen millimeter vooruit. *De Standaard*.

De Greef, A. (2016, 16 juli). Nederland speelt Sylvana Simons de zwarte piet toe. *De Standaard*.

de Jong, S. (2015). Female Migrants as 'Mediators between Two Worlds': Spatial-Temporal Articulations of Intersectional Positions. *Journal of Diversity and Gender Studies, 2*(1-2), 111-26.

de Jong, S. (2016). Cultural Brokers in Postcolonial Migration Regimes (pp. 45-59). In N. Dhawan et al. (Eds.), *Negotiating Normativity: Postcolonial Appropriations, Transformations and Contestation*s. Switzerland: Springer Publisher.

de Leeuw, M. & van Wichelen, S. (2005). Word alsjeblieft wakker!' *Submission*, het fenomeen 'Ayaan' en de nieuwe ideologische confrontatie. *Tijdschrift voor Genderstudies*, *8*(4), 44-58.

Demir, Z. (2014, 27 januari). Ex-allochtoon. *De Standaard*.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Dibi, T. (2012, 31 oktober). Zwarte Identiteit. http://tofikdibi.nl/zwarte-identiteit/.

Ensel, R. (2003). Multiculturalisme in de politieke partij: Migrantennetwerken in de PvdA en het CDA. *Migrantenstudies*, *19*(3), 156-172.

Esajas, M. (2016, 24 mei). Waarom Sylvana Simons en andere streepjes-Nederlanders het spelletje niet meer meespelen. *JOOP BNNVARA*. https://joop.vara.nl/opinies/sylvana-simons-streepjes-nederlanders-spelletje.

Fadil, N. et al. (2008, 26 mei). Wij behoren tot de AEL-generatie. *De Morgen*.

Fathi, O. (2014, 28 januari). Ex(cuus)-allochtoon. *Kifkif*. http://www.kifkif.be/actua/excuus-allochtoon.

Fennema, M., Tillie, J., van Heelsum, A, Berger, M., & Wolff, R. (2000). *Sociaal kapitaal en politieke participatie van etnische minderheden*. Amsterdam: Instituut voor Migratie en Etnische Studies.

Hilhorst, P. (1998, 28 januari). De Gekleurde Kamer. *Groene Amsterdammer*. https://www.groene.nl/artikel/de-gekleurde-kamer (geraadpleegd op 21/02/2017).

Hoogenboom, M. & Scholten, P. (2008). Migranten en de erfenis van de verzuiling in Nederland. Een analyse van de invloed van de verzuiling op het Nederlandse migrantenbeleid (circa 1970-heden). *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*, *35*(2), 107-124.

hooks, b. (1992). Eating the Other: Desire and Resistance (pp. 21-39). In: *Black Looks: Race and Representation*. Boston: South End Press.

Lamont, M. & Molnar, V. (2002). The study of boundaries in the social sciences. *Annual Reivew of Sociology, 28*, 167-95.

Loobuyck, P. (2001). Allochtone politici: tussen wal en schip? *Samenleving en Politiek*, *8*(3), 39-51.

Olgun, A. (2002, 18 februari). De snelle opmars van het Kamerlid Nebahat Albayrak. *NRC*. https://www.nrc.nl/nieuws/2002/02/18/de-snelle-opmars-van-het-kamerlid-nebahat-albayrak-7577972-a604159.

Plets, G. & Brinckman, B. (2013, 3 april). Vonkend dubbelinterview: Zohra Othman (PVDA+) en Zuhal Demir (N-VA). *De Standaard*.

Puwar, N. (2004). *Space Invaders: Race, Gender and Bodies Out of Place*. Oxford: Berg Publishers.

Rath, J. (1991). *Minorisering: De Sociale Constructie van 'etnische minderheden'*. Den Haag: Sua.

Robertson, K. (1996). Pocahontas at the Masque. *Signs: Journal of Women in Culture and Society, 21*(3), 551-583.

Severs, E. (2015). The Limits of Categorical Refurbishment: Ethnicization and Racialization in the Flemish debate on How to Denote Migrant Populations, *Journal of Diversity and Gender Studies, 2*(1-2), 127-42.

Severs, E. & de Jong, S. (2018). Ethnic minority representatives: Brokerage and betrayal. *PS: Political Science and Politics, 51*(2), forthcoming.

Sioen, L. (2015, 28 maart). Racisme in Vlaanderen: Zuhal Demir vs. Rachida Aziz. 'Hela, ik kom ook uit een getto, hoor'. *De Standaard*.

TPO (2017, 18 mei). Sylvana Simons rechtszaak: 20 van de 22 verdachten veroordeeld. *The Post Online* 2017. http://politiek.tpo.nl/2017/05/18/live-sylvana-simons-rechtszaak-22-20-verdachten-veroordeeld/.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Szasz, M.C. (ed.) (1994). *Between Indian and White Worlds: The Cultural Broker*. Norman: University of Oklahoma Press.

Tillie, J. (2006). De strategieën van de allochtone kiezer. *Socialisme en Democratie*, *63*(12), 20-27.

Vandamme, U. (2015, 6 juli). We hadden weer een vrouw nodig en een allochtoon, dus hebben we Meyrem Almaci uitgenodigd. *Kifkif*. http://www.kifkif.be/actua/we-hadden-weer-een-vrouw-nodig-en-een-allochtoon-dus-hebben-we-meyrem-almaci-uitgenodigd.

Van der Hoek, S. (1998, 23 mei). Waarom het Zwart Beraad een stille dood stierf. *De Volkskrant*.

Verbruggen, V. (2012, 5 juni). Helft Antwerpse werklozen is allochtoon. *De Standaard*.

Washington Post (2016, 1 mei). The complete transcript of President Obama's 2016 White House correspondents' speech. *Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/news/reliable-source/wp/2016/05/01/the-complete-transcript-of-president-obamas-2016-white-house-correspondents-dinner-speech/?utm_term=.af446c485b61.

Wauters, R., Mulders, S., & Van de Perre, K. (2017, 4 augustus). Demir wil af van Turkse nationaliteit: 'De kloof is te groot geworden'. Staatssecretaris zegt Turkije de wacht aan. *De Morgen*.